

פרקליט המדינה, חדל לערער!

בוועז סנג'רו

ל אחרונה פורסמה חוברת התדמית "מש- רד המשפטים – פרקליטות המדינה – סיכום שנת 2016". החוברת מושקעת, וניכר בה המאמץ להבליט את הישגיה הפרקליטות. אך קריאה ביקורתית חושפת תפישת תפקיד מעוותת, גרימת סבל מיותר ובוז משאבי הציבור. אתמקד בערעורים הרבים והמיותרים באשר לגזרי-הדין.

פסק דין במשפט פלילי מורכב משני חלקים: הכרעת הדין – אשם או זכאי; וגזר-הדין – העונש. כלומר, כמה סבל תגרום המדינה למורשע באופן מכוון (המונחים סבל וכוונה הם חלק מהגדרה מקצועית מקובלת לענישה הפלילית). במציאות הישראלית, הכרעת הדין היא כמעט תמיד הרשעה. נראה כי רוב השופטים שכחו כיצד מזכים אדם. מכיוון שרוב מכריע מההרשעות אינן מבוססות על הוכחה שהנאשם עבר את העבירה, אלא הן חלק מתעשיית עסקאות הטיעון, שבה שולטת הפרקליטות, התפקיד המרכזי שלכאורה נותר לשופטים הוא קביעת העונש.

אלא שגם כאן מכרסמת הפרקליטות בסמכות השופטים מלפנים ומאחור: מלפנים – כשעסקת הטיעון כוללת גם את העונש; ומאחור – כשהפרקליטות מרבה בערעורים בטענה שגזרי הדין אינם חמורים דיים. אף אחד לא אוהב שמשנים את החלטותיו בנימוק שהן מוטעות, גם לא השופטים. לכן שופט עלול להחמיר כדי לא להכעיס את הפרקליטות ולהגרום לה לערער.

הדו"ח החדש מאשש את טענותי: שיעור הוויכוחים בערכאה הראשונה הוא 3% (לפי נתוני הלמ"ס בעבר השיעור אף נמוך יותר). ב-77% מהתיקים ההרשעות מבוססות על עסקאות טיעון. ב-2016 הגישה הפרקליטות לבית המשפט העליון 100 ערעורים, שמתוכם 92 היו על קולת העונש. נניח שניתן להצדיק לפחות את חלקם בכך שנדרשת אמירה של בית המשפט העליון לגבי מתחם העונש ההולם כל עבירה, שישמש תקדים מחייב לערכאות הנמוכות. אך באותה שנה הגישה הפרקליטות גם 370 ערעורים לבתי המשפט המחוזיים, שמהם 79% על העונש. 292 ערעורים בדרישה להחמיר בעונש.

לא ברור למה הפרקליטות נאבקות על עונשי מאסר מחמירים: זה גורם סבל מיותר ולא תורם להפחתת הפשיעה

מי מעוניין במאסרים מרובים וממושכים? ב-2015 פורסם דו"ח מקיף של המכון הלאומי האמריקאי למדעים, לפיו ריבוי המאסרים בארה"ב לא השיג הרתעה ולא מנע פשיעה, אלא גרם סבל מיותר למורשעים רבים ולבני משפחותיהם, הרס קהילות שלמות, ועלול להסכומי עתק, שניתן היה להשתמש בהם לתוכניות רווחה, שלהן סיכוי ריאלי להקטין את הפשיעה. המאסר מגדיל את הסיכוי שהנענש יהפוך לעבריין שימשיך לפגוע בחברה

לאחר שחרורו. דו"ח ועדת מומחים בראשות השופטת דליה דורנר, שפורסם בישראל זמן קצר לאחר מכן, הגיע למסקנות דומות והמליץ לצמצם את עונשי המאסר. לאחרונה קיבל בג"ץ עתירה של המרכז האקדמי למשפט ולעסקים, האגודה לזכויות האזרח וארגון רופאים לזכויות אדם, והורה למדינה להגדיל את שטח המחיה הממוצע לאסיר מכשלושה מ"ר כיום ל-4.5 מ"ר. באמנות בינלאומיות קבועים 6 מ"ר. הדבר יחייב את הממשלה לבנות עוד בתי כלא או לצמצם את מספר האסירים. מכיוון שבנייה עולה מיליארדים, ולאור המלצות ועדת דורנר, דרך המלך היא צמצום מספר האסירים.

על רקע זה, לא ברור מה עלה בדעתם של קברניטי הפרקליטות לרדוף את המורשעים באינספור ערעורים יקרים על הענישה. הרי הימנעות מהערעורים תחסוך זמן יקר של פרקליטים, סניגורים, שופטים ומומחים, תמנע סבל מיותר, ותחסוך כסף רב – עלות החזקתו של אסיר היא 120 אלף שקלים בשנה.

חוששני כי מדובר בתפישת תפקיד מעוותת, לפיה לא השופטים יקבעו את רף הענישה אלא הפרקליטות. זהו כנראה מאבק יוקרה, שאחד האמצעים לניצחון בו הוא הטלת מורא על שופטי השלום: בל תקלו, פן שופטי המחוזי ישנו את גזרי הדין שלכם. פרקליט המדינה, הסירו ידיכם מהענישה, הותירו אותה לשופטים.

פרופ' סנג'רו מלמד במרכז האקדמי למשפט ולעסקים ברמת גן ובמכללה האקדמית ספיר